

הג השבועות / שמות ומנהגים

למורה

לפניך 6 כרטיסים ללמידה עצמית ודף סיכום
המיועדים לכתה בינונית, בכרטיסים אלו מופיע מידע מתוך
ספר התודעה, וההוראה לכל כרטיס היא:
קראו, ענו בעל - פה, והשלימו בדף הסיכום

נושאי הכרטיסים :

- שמותיו השונים של החג וטעמיהם
- תיקון ליל שבועות
- קריאה במגילת רות
- אקדמות
- מאכלי חלב
- קישוט הבית בירק
- דף סיכום

הערות למורה:

לכרטיס 1 יש לצרף תנ"ך
לכרטיס 2 יש לצרף "תיקון ליל שבועות"

אפשר להשתמש בכרטיסים ללמידה עצמית / למידה בקבוצות/
כדפי עבודה, ובכל דרך אחרת הנראית למורה.

שמות החג

**הענין שבו תעסקו בכרטיס זה הוא:
שמותיו השונים של החג הקרב, בתורה ובחז"ל.
קראו, ענו בע"פ ואחר כך בדף העבודה.**

חג _____

ע"ש שבעה שבועות שסופרים לפניו, וביום החמישים חג לדי', ולתורה אשר נתן

בתורה: שמות כ"ג ט"ז _____ דברים ט"ז י'

"אל תקרי שבועות אלא שבועות", כלומר, לשון רבים של שבועה. היינו, חג שנעשו בו שתי שבועות:

שבועה אחת - שנשבע לנו הקב"ה שלא ימיר אותנו באומה אחרת, והשבועה השניה - שנשבעו אנחנו להקב"ה שלא נחליף אותו בא-ל אחר (בעל האור החיים)

חג _____

ע"ש קציר חיטים שבאותה תקופה, והחיטים הם המאוחרים בתבואות השנה, ובהם כלתה עונת קציר השנה, כיון שכך

מביאים מהם "מנחה חדשה" - קרבן "שתי הלחם" לבית המקדש

בתורה: שמות כ"ג ט"ז _____

חג _____

ע"ש **המנחה החדשה**, לחם תנופה שתיים שמביאים למקדש, והיא מתרת החדש להביא ממנו מנחות למקדש. **וביום זה**

מתחילה עונת הבכורים שכל אחד לוקח מראשית כל פרי האדמה משבעת המינים שנשתבחה בהם א"י, שם אותם בטנא

ומביאים בית ה'. ולקח הכהן הטנא מידו והניחו לפני מזבח ה'.

בתורה: במדבר כ"ח כ"ו _____

* האם מצות הבאת "ביכורים" משבעת המינים חלה רק בחג השבועות?

* אם כן, על שם אלו "ביכורים" מסויימים קרוי החג?

חג _____

בגמרא: בעצרת נידונים על פירות האילן" (מסכת ר"ה)

בתורה: במדבר כ"ח כ"ו: "בשבועתיכם... תרגום "בעצרת יכוון"

מפני שעיקר ענינו של חג זה שהוא שמיני אחר שבעת - ימי הפסח וקשור עמהם. ימי הספירה אינם מפסיקים ביניהם, אלא

כחול המועד המקשר בין יומו הראשון של החג לסופו נמצא שיום זה הוא כ"שמיני עצרת" שלאחר חג הסוכות, ולכן קראו

בשם זה כלומר: **עצרת של פסח**.

יום הקהל

ועוד אמרו חכמי הדורות שלפיכך קראו חכמים ראשונים לחג זה עצרת, מפני שכך קראו משה רבינו במשנה תורה ליום של

מתן תורה, "יום הקהל" ("אשר דבר ה' אליכם בהר מתוך האש **ביום הקהל**" - דברים י' ד') ו"עצרת" פירושו יום הקהל.

כלומר יום שהכל נעצרים במקום אחד. עוד טעם, לפי שאין ביו"ט זה שום מצוה מיוחדת לו, אלא הוא יום טוב כדבר זה

בלבד שנעצרים בו מלעשות מלאכה.

תיקון ליל שבועות

בכרטיס זה, תקראו על המנהג לערוך "תיקון" בליל שבועות.
קראו, ענו בעל פה והשלימו בדף הסיכום:

מה נושאים?

טעם המנהג:

ועוד אמרו, שלפיכך נתקן סדר הלילה כדי לתקן פגם של מקבלי התורה הראשונים שהיו בהם רבים שהלכו לישון באותו הלילה והקב"ה עוררם מן השינה שיבואו לקבל התורה כדאיתא במדרש. ואין זו קטגוריא ח"ו על ישראל שבאותו הדור שכולם בני דעה היו ומצפים לשמוע דבר ה', אלא מפני שהיו בהם חלשים והתייראו שמא לא יוכלו לעמוד על כל כחם בשעת הדיבור אם לא יינפשו בלילה. ואנשי אמת היו כולם ולא עשו מפני הבושה מזה על זה, ואם שיער אדם בנפשו ששנתו בלילה יפה לו כדי שישמע הדיבור והוא בכל כוחו וזיוו, עשה כן כיון שלא נאסרו בכך. מכאן סומכים גם עתה שאין הכל נעורים כל הלילה, אלא זה שידוע בנפשו שיהא עם כל כוחו ורענותו בשעת התפילה והקריאה של שחרית.

המקור למנהג:

דברי הזוהר הקדוש המפליג מאוד בשבח הנעור בלילה זה ומצפה לשעת קבלת תורה. ואולם הנעורים בלילה זה ומייחדים בו כל שיחם ושיגם ומחשבותיהם לשמים, אשרי חלקם. והמטהרים עצמם בטהרה גמורה זוכים ע"י תיקון זה לגילוי שכינה וכאותו מעשה שמביא השלי"ה בימסכת שבועות' שנגלתה שכינה על החברייא הקדושה, מרן הבית יוסף וחבורתו בשבתם יחד בלילה זה ועסקו ב'תיקוני כלה ותכשיטיה', ושכינה אמרה להם: "אשריכם ואשרי חלקכם וכו'".

מה אומרים?

חלקים מתוך תורה שבכתב, תורה שבעל פה, קטעים מספר הזוהר וגם סדר תרי"ג מצוות בקצרה.

הציצו בספר "תיקון ליל שבועות" המצורף:

מה אומרים מכל פרשה (לפי נוסח זה) כדי שנוכל לסקור את כל התורה שבכתב ובעל פה?
אם תרצו, תוכלו לקרוא את המעשה מבעל השלי"ה הקדוש, הנזכר למעלה בעמוד האחרון של ה"תיקון".

מגילת רות

**בכרטיס זה, תקראו על הטעמים למנהג לקרוא מגילת רות בחג השבועות
קראו, ענו בע"פ והשלימו בדף הסיכום:**

- 1.** ומה ענין רות אצל עצרת, שנקראת בעצרת בזמן מתן תורה? ללמדך שלא ניתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני (ילקוט שמעוני, רות)
- 2.** קוראים רות בשבועות, מפני שכתוב בה 'בתחילת קציר שעורים', והוא זמן הקציר (אבודרהם)
- 3.** זכר למעמד הר סיני, שקיבלו אז ישראל סך תר"ו מצוות, נוסף על השבע מצוות בני נח ועולה סך הכל למספר תר"י"ג. לכך תיקנו לומר מגילת רות בחג זה, כי רות הוא מספר תר"ו. מתחילת ברייתה היתה רות ראויה לקבל עליה עול מצוות, אותיות שמה מעידות עליה 'רות' - שש מאות ושש, ושבע מצוות בני נח - תר"י"ג כנ"ל. (בשם הגר"א)
- 4.** לפי שמגילת רות נכתבה על ידי שמואל הנביא, ליחס את דוד המלך שבא מרות המואביה, כי מן השמים הסכימו על הדבר, וסוף המגילה מסיים עם היחוס מפרץ ועד דוד לכבודו. ודוד נולד בעצרת ומת בעצרת.

הטעמים שקראתם, קשורים בענינים שונים:

תכנה של המגילה

- קשור במתן תורה

טעם:

- קשור בקיום התורה

טעם:

- במגילה מסופר על אדם שחיוו קשורים בחג השבועות

טעם:

- במגילה מדובר על זמן הקשור בחג השבועות

טעם:

כיצד נוהגים לקרוא את המגילה בבתיכן: בציבור? מתוך מגילת קלף? וכו'

אקדמות

בכרטיס זה תקראו על המנהג המקובל בקהילות האשכנזים בחג השבועות- לומר את הפיוט "אקדמות". הידעתם מה אומרים אצל הספרדים, כתחליף?

אקדמות

הפיוט 'אקדמות' חיברו רבי מאיר ברבי יצחק שהיה חזן בעיר ווירמייזא (וורמס) היא העיר שחי בה רש"י הקדוש, וכמסופר למד רש"י תורה מפיו של הפייטן הזה. בנו של המחבר נהרג על קידוש השם במסעי הצלב של תתנ"ו, ואף הוא קידש שם שמים בויכוח עם הכמרים שכפו עליו. בויכוח זה פיתוהו הכמרים ושדלוהו לעזוב דתו ולקבל דתם. אף הוא השיב להם אמרים כאיולתם ולעג להם, ובקול מלא עוז וביטחה סיפר להם מגבורות הבורא ומאהבתו את ישראל וממעלת התורה והשכר הטוב הצפון למקיימיה. לא ארכו ימיו של המחבר הקדוש אחרי הויכוח, כי גוע ומת מיד אחרי כן ובמותו, השאיר אחריו ברכה, הפיוט אקדמות בשבח הבורא, בשבח התורה ובשבח ישראל מקבליה. ונתקבל פיוט זה בהרבה תפוצות ישראל לאמרו לפני קריאת התורה בחג השבועות, בנעימה מיוחדת מלאה שגב הוד ונצחון. ובקהלת ווירמייזא גופא לא נתקבל מנהג זה, מפני עגמת נפש על מחברו שאהבוהו מאד ופיוט זה מזכיר להם את מותו. וכן גם פחדו שלא להכעיס עי"כ את שכניהם הנוצרים שאתם היה לו הויכוח ושפיוט זה דברי ניצוח קשים כנגדם.

מתי אומרים את הפיוט?

מקומו של אקדמות

בדורות של שמד, כשחרב חדה היתה מונחת על צואר ישראל בכל עת ובכל שעה, ושונאי ישראל הציתו מדורות אש בכל מקום לשרוף את ישראל חיים על החזיקם באמונת אלקים חיים, אז מצאו ישראל המעונים והנרדפים שבכל קהלות אשכנז, עדוד ועצמה בשיר הזה שהושר באזניהם וחזיקם באמונה לבל יחתו מפני אויביהם. ולגודל מעלת השיר וקדושת מחברו, הנהיגו לאמרו בחג השבועות ובאמצע קריאת התורה. עלה הכהן לתורה וברך, קראו את הפסוק הראשון מקריאת היום: 'בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני - מיד הפסיקו, ושרו אקדמות, גמרו את השיר, המשילו בפרשת היום. וכל כך למה? כדי ללמד את העם את מצות קידוש השם, שאין לנו תורה אלא אם נחזיק בה אפילו בשעה שנוטלים את נפשנו; וקידוש השם - מגופה של תורה הוא שניתנה בחודש השלישי. בדורות האחרונים ערערו גדולי ישראל על המנהג להפסיק את קריאת התורה באמירת השיר הזה באמצע, ולכך פשט המנהג שקורים לכהן לעלות לתורה, פותחים את הספר ומכסים אותו במטפחתו, ולפני שהוא מברך על התורה, הקורא וכל הצבור שרים אקדמות.

תוכן אקדמות בקצרה

תשעים חרוזים באקדמות. ארבעים וארבעה חרוזים הראשונים מתחילים בסדר אל"ף בי"ת כפול. יתר החרוזים, ראשי תיבותיהם מצטרפים למשפט זה **מאיר ביר רבי יצחק, יגדל בתורה ובמעשים טובים, אמן, וחזק, ואמץ**. הפיוט כתוב ארמית שלא יבינוהו אלא ישראל בלבד, העוסקים בתורה ובדברי השיר. כל החרוזים מסתיימים באותיות 'תא'. לרמז על התורה שפיוט זה נכתב בשבחה, שאין לה חקר וסוף, וכיון שאדם השלים לימודה והגיע לאות תי"ו, מיד הוא חוזר והוגה מבראשית ומתחיל באל"ף. **תחילת דיבורו בגבורות הבורא** שאילו כל הרקיעים היו יריעות של קלף וכל עצי היער - עטי סופרים, וכל מי הים - דיו, וכל הבריות - סופרים ורושמי רשימות, אינם מספיקים לפרש גדולתו של הבורא והדרו אשר בשמים ובארץ ושכל בריאתם רק במאמר קל, ובאות אחת של דיבור, באות ה"א, הקלה שבאותיות. וצבאות שמים, שרפים וחיות ואופני הקודש, כלם מלאים חיל ורעדה רתת וזיע בבואם לקלס להקב"ה ואין להם רשות לקלס אותו אלא לעיתים מזומנות, ויש שאינם אומרים קדושה אלא אחת לשבע שנים ואחרים שאינם אומרים אלא פעם אחת בלבד, ואינם שונים.

וכמה חביבים ישראל שהניח הקב"ה את כל פמליותיו במרום ומשתעשע רק בהם, והם ממליכים אותו ואומרים לו 'קדוש.קדוש.קדוש' שתי פעמים בכל יום בבוקר ובערב ועשאים לנחלתו ונתנם לגורלו וכל חפצו של הקב"ה שיהו ישראל עוסקים בתורתו ומתפללים לפניו ומקבל תפלותיהם. אף הם רשומים בתפלין של הקב"ה לאמור: 'מי כעמדך ישראל גוי אחד בארץ. על כן, למען רצונו של הקב"ה נאה לי לספר בשבחם של ישראל ובגדולתם.

באים כל אומות העולם ושואלים את כנסת ישראל: 'מי הוא זה ואיזה הוא שלמענו את נהרגת ונשחטת, את היפה באומות? יקרה את ויפה - בואי אלינו וניתן לך כל משאלותיך!

וישראל משיבים בחכמה רק שמך דבר הם מודעים: גדולתכם מה חשובה לעומת הגדולה שצפויה לי בבוא שעת-י או אז יאיר לנו אור גדול, ואתם בחשך תאבדו!

שערי גן עדן יפתחו ונבוא שעריהם וכל זוהרם ייגלה לנו. ירושלים תיבנה, הגלויות יתכנסו, ונתענג בזיו השכינה ובאצבע נראה עליו: 'הנה אלקינו זה קיונו לו - ויושיענו'. וכל צדיק בחופתו יושב ובסוכת עורו של לויתן. ועתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים. וגם סעודה מכין להם בגן עדן מן הליתן ושור הבר, ויין המשומר מששת ימי בראשית.

אשרי הזוכה והמאמין ומצפה ואינו עוזב אמונתו לעולם אף אתם כשתשמעו את שבחכם עם השירה הזאת - חזקים באמונתכם היו ותזכו לשבת בחבורת קדושים וטהורים לעולם הבא אם תקשיבו לדברי היוצאים בהדרת קודש. מרומם הוא אלקינו, ראשון הוא ואחרון, אשרינו שחפץ בנו ונתן לנו את תורתו!

חפשו בסידור את הפיוט "אקדמות"

נסינה לתרגם מספר שורות!

מאכלי חלב

בכרטיס זה טעמים למנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות. האם ידועים לכם טעמים נוספים?

לפי שעד מתן תורה הותר להם בשר נחירה (שלא נשחט ע"פ ההלכה) ובהמה טמאה, ועכשיו אחרי נתינת התורה נצטוו על השחיטה ועל מאכלות אסורות (שכל תרי"ג מצוות היו כלולות בעשרת הדברות) ונאסרו להם כל הכלים, ולא היו יכולים להגעיל הכלים שאותו היום שבת היה כי הכל מודים שבשבת ניתנה תורה, והוכרחו לאכול מאכלי חלב (גאולת ישראל)

לפי שקודם שניתנה להם תורה חששו לאכול מאכלי חלב מטעם איסור אבר מן החי, שנוהג בבני נח, והיתר אכילתם - מן התורה לומדים, שמנתה בו שבח ארץ ישראל: 'ארץ זבת חלב ודבש' כדאיתא במסכת בכורות; עכשיו שקיבלו תורה אכלו חלב בהיתר (טעמי המנהגים)

מנחה חדשה לה' בשבועותיכם - ראשי תיבות: מחלב

חלב בגימטריא ארבעים, כנגד ארבעים יום שעשה משה בהר סיני. שאמרו במדרש: שמונה שמות להר סיני, ואחד מהם - גבנונים, שהוא לבן וצח כגבינה, לכך אוכלין גבינה (הקדוש ר' שמשון מאוסטריאפולה)

מדוע נאלצו ישראל לאכול מאכלי חלב ביום מתן תורה?

מדוע נמנעו ישראל מלאכול מאכלי חלב עד מתן תורה?

כיצד למדו מן התורה שדבר זה מותר?

כיצד מרמזים מאכלי החלב על מתן תורה על הר סיני?

קישוט הבית בירק

**בכרטיס זה תקראו על אחד מן המנהגים המקובלים בחג השבועות -
קישוט בתי הכנסיות והבתים בירק.
קראו על טעמים למנהג, והשיבו:**

זכר למתן תורה שהיה בהר ירוק, ולכך גם מרבים באילנות ובמיני פרחים ריחניים לשמחת היום הגדול הזה (הריעבי"ץ)

משה רבינו נולד בז' אדר 'ותצפנהו שלשה ירחים' עד ו' סיון, ואז 'ותשם אותו בסוף'. וסוף, הוא הקנים והעשבים שאנו שוטחים, לזכר הנס שנעשה למשה רבנו עליו השלום (מלין חדתין)

מנהג ישראל תורה היא להכין שושנים ושאר מיני עשבים בחג השבועות על פי דברי המדרש (ויקרא, פר' אחריו): משל למלך שהיה לו פרדס נטוע. לאחר ימים בא המלך והציץ בפרדס ונמצא מלא חוחים. הביא קצצים לקצו, וראה בו שושנה אחת של ורד וכו', אמר המלך: בשביל שושנה זו ינצל כל הפרדס. בזכות התורה ינצל העולם כולו (בני יששכר)

והדת ניתנה בשושן' - אל תקרי 'שושן' במלאפום (שורוק) אלא בחולם. מכאן שמעטרים ספר תורה בשושנים מנהג זה קדום הוא מאד, שלפי מדרש אגדה, היה המן מקטרג בו על ישראל לפני אחשורוש (חיד"א)

כיצד מהוה הירק זכר למתן תורה?

התורה משולה לשושנה במה?

לזכר מה שאירע למשה רבינו... מה ענינו של משה לחג השבועות?

כיצד מרמז הפסוק "הדת ניתנה בשושן" על מנהג זה?

מנין שבימי מרדכי ואסתר כבר נהגו מנהג זה?

שמות החג ומנהגיו - סיכום

שמות החג וענייניו

חג השבועות

המקור: _____

הטעם _____

חג הקציר

המקור: _____

הטעם: _____

חג הבכורים:

המקור: _____

הטעם _____

עצרת:

המקור: _____

הטעמים: _____

עיינו בסדור, בתפילת שלשה רגלים כיצד מכונה שם החג? _____

מדוע? _____

מנהגי החג

תיקון ליל שבועות

טעם המנהג: _____

מה עושים? _____

כדי להשלים ביום זה קריאה בתנ"ך, קוראים בו: תורה - קריאת התורה, נביאים – הפטרה, כתובים - מגילת רות

קריאה במגילת רות

מתי? _____

מדוע? _____

אמירת "אקדמות"

מתי אומרים את הפיוט? _____

מה תכנו? _____

מדוע אומרים אותו בחג השבועות? _____

מאכלי חלב

מדוע? _____

ירק

היכן? _____

מדוע? _____

האם ידועים לכם מנהגים נוספים שלא הזכרנו?